

MÄLARDALENS HÖGSKOLA

ISB

Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap

LÄSLUST FÖR LÄRANDE

Enjoy Reading In Order To Learn

Författare:
Sara Berg

Examensarbete i lärarutbildningen

Höstterminen 2006

Handledare: Iréne Lind Nilsson

Examinator: Anders Garpelin

MÄLARDALENS HÖGSKOLA

ISB

Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap

Examensarbete

10 poäng

SAMMANFATTNING

Sara Berg

Läslust för lärande

2006

Antal sidor: 24

Syftet med arbetet har varit att undersöka hur lärare skapar läslust hos sina elever. En god läsförmåga är viktig för att kunna tillägna sig ytterligare kunskap och samhället ställer höga krav på läskunnighet idag och därför är det viktigt med en god läsförmåga. Men en god läsförmåga uppnås endast genom läsning och därför är det viktigt med kunskap om hur pedagogen kan hjälpa eleven att finna läslust. Metoden som använts har varit kvalitativ och bestod av enskilda intervjuer med tre lärare och nio elever på tre olika stadier, högstadiet, gymnasiet samt komvux. Resultaten av undersökningen visar att det råder samstämmighet, hos både lärare och elever, vad gäller läsningens betydelse för den språkliga förmågan. Både lärare och elever ger också uttryck för en ökad förståelse av omvärlden som en positiv följd av litteraturläsning. Lärarens engagemang har stor betydelse när det gäller att uppmuntra och vägleda eleven mot läslust.

Nyckelord: Läslust, attityder, stimulans, lärarroll, motivation

Innehållsförteckning

1 INLEDNING.....	1
1.1 SYFTE	1
1.2 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	1
1.3 AVGRÄNSNING.....	1
2 LITTERATURGENOMGÅNG OCH TIDIGARE FORSKNING	3
3 METOD.....	9
3.1 VAL AV UNDERSÖKNINGSGRUPPER.....	9
3.2 GENOMFÖRANDET.....	10
3.3 FORSKNINGSETISKA PRINCIPER	10
3.4 RELIABILITET OCH VALIDITET	10
3.5 GENERALISERBARHET.....	11
4 RESULTAT	12
4.1 RESULTAT AV LÄRARINTERVJUER.....	12
4.1.1 INTERVJU 1.....	12
4.1.2 INTERVJU 2.....	13
4.1.3 INTERVJU 3.....	14
4.2 SAMMANFATTNING AV LÄRARINTERVJUER	15
4.3 RESULTAT AV ELEVINTERVJUER	16
4.4 SAMMANFATTNING AV ELEVINTERVJUER.....	17
5 DISKUSSION.....	18
5.1 SLUTSATS OCH FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	21

REFERENSER

BILAGOR

1 Inledning

Hur skapar lärare läslust hos eleverna? Vad grundar de sina metoder på och vad säger forskningen? Dessa frågor vill jag utveckla och utforska i mitt examensarbete. Tyngdpunkten väljer jag att lägga på högstadiet, gymnasiet samt komvux. Det finns mycket litteratur och forskning gjord på läsinlärning och läsglädje när det gäller de första åren i skolan men det verkar tunnare vad gäller äldre elever och läslust. Eftersom att jag, i min blivande roll som lärare i svenska och engelska, i första hand riktar mig till gymnasiet och vuxenstudier ligger det i mitt intresse att undersöka hur lärare skapar läslust hos elever där en grundläggande läskunnighet redan uppnåtts. Avsikten med denna uppsats är att undersöka och analysera hur lärare skapar situationer som bidrar till elevers läslust. Begreppet läslust bör här förstås som den positiva känsla gentemot böcker som människor som tycker om att läsa känner. Helt enkelt en lust att läsa för att man finner det roligt!

Under min VFU har jag mött många olika lärare och jag finner det intressant att somliga lägger ner mycken tid och möda på att entusiasmera sina elever till läsning medan andra helt sonika ger eleverna titlarna på de böcker de förväntas läsa.

Många människor har ett djupt förhållande till böcker och läsning. De hittar njutning och lugn i böckernas värld medan andra helst skulle vilja slippa och tycker att det är slöseri med tid att hänga med näsan över dammiga böcker. Finns det något sätt att motverka denna negativa inställning? Kan man få fler människor att tycka att läsning är en trevlig aktivitet att ägna sig åt på sin fritid?

Som språklärare vet jag att det är viktigt med en god läsförmåga, inte bara för att det är roligt utan också för att det är viktigt för att tillägna sig ny kunskap. Läslust är viktigt för att kunna tillägna sig språket och det är också en viktig faktor vad gäller kulturarv och förståelse för andra människor och deras handlingar. Men läsning kan också vara en källa till avslappning för många i dagens stressade samhälle. En god läsförmåga uppnås genom läsning och här finns det inga genvägar. Läser man inte uppnår man inte en god läsförmåga och då kan det också förbli betungande att läsa böcker. Därför finner jag det intressant att vissa lärare anstränger sig för att få eleverna att tycka om läsning och jag vill veta hur de går tillväga.

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka och analysera hur lärare arbetar för att skapa läslust hos sina elever. Dessutom undersöker jag elevernas tankar om läsning.

1.2 Frågeställningar

Jag kommer att utgå från följande frågeställningar:

- Hur skapar lärare läslust hos eleverna?
- Vad grundar de sina undervisningsmetoder på?
- Vad har eleverna för inställning till läsning?

1.3 Avgränsning

Studiens fokus ligger på lärare och deras elever i högstadiet, gymnasiet och Komvux.

Undersökningen skulle kunna göras så att den även innefattar lägre åldrar och dessutom elever med läs- och skrivsvårigheter. Jag har dock valt att koncentrera mig på elever som redan har uppnått en läsförmåga som är eller är mycket nära fas 3 i läsutvecklingsschemat. Enligt LUS innebär detta att eleverna är litterata. Med litterat avses här förmåga till abstrakt och hypotetiskt tänkande som i sig är nödvändig för att kunna förstå något mer komplexa texter och att kunna läsa och tränga in i sakprosa samt skönlitteratur. Det finns mycket forskning och litteratur som handlar om läsinlärning och läsandets betydelse för resten av skolämnena. *Nya Lusboken* som är skriven av Allard, Rudqvist och Sundblad (2003) behandlar läsutveckling. Jag ämnar dock inte att lägga någon större vikt vid grundläggande läsinlärning då syftet med detta arbete redan förutsätter en grundlagd läsförmåga. Skälet är att jag i stället vill lägga tyngdpunkten på de metoder och den inställning till läslust som aktiva lärare metodiskt använder sig av i sitt dagliga arbete. Jag har valt att presentera de delar av tidigare forskning som jag anser relevant för mina frågeställningar på det sätt som jag anser är tydligast för att kunna tillgodogöra sig respektive författares synpunkter.

2 Litteraturgenomgång och tidigare forskning

I *Nya Lusboken – en bok om läsutveckling* skriver Allard m.fl. (2003) bland annat om läsprocessen och hur de olika delarna bör samverka för att läsningen skall fungera. Till att börja med startar läsningen från individens egen utgångspunkt som utgörs av *Kunskaper och erfarenheter* vilken utgör basen för allt vad vi är. Olika människor har olika erfarenheter och framförallt ser barn och vuxna ganska olika på världen eftersom deras erfarenheter skiljer sig markant ifrån varandra. ”I kunskaper och erfarenheter ingår givetvis varje individs läserfarenhet, som inbegriper dennes medvetna eller omedvetna definition av vad läsning är, om sig själv som läsare, varför man läser, osv” (Sid. 13).

Förförståelse är ett begrepp som inbegriper förutsättningar för att förstå både på omedveten och förmedveten nivå. ”Förförståelsen är alltså en beredskap som aktiveras i alla språkliga sammanhang” (sid. 14). Förförståelsen spelar en stor roll hos varje individ när denna ställs inför en ny situation. Det är med hjälp av den som man tolkar intrycken och förförståelsen är därför mycket svår att ignorera. Vad gäller läsning är det förförståelsen som sätts igång när man skall börja läsa och det är därför en person kan ha en klar uppfattning om vad den gillar eller inte trots att både författaren och innehållet är okänt.

Avläsning handlar inte enbart om ögats registrering av texten. Avläsningen omfattar samspelet mellan ögats verksamhet och tänkandet hos läsaren. Tänkandet innebär saker som har att göra med situationen som läsaren befinner sig i. Ett barn kan till exempel ge intrycket av att ha inlärningssvårigheter då det egentligen handlar om kognitiva eller emotionella problem. Människor som kan läsa läser inte varje bokstav utan läsningen är även en tolkningsprocess. Avläsningen styrs av förförståelsen och det kan till exempel bli gålet om en bild inte stämmer ihop med texten den tillhör, eftersom abstrakt tänkande inte är något som yngre barn behärskar. Det kan bli alltför svårt att läsa en text med en bild bredvid som är motsägelsefull.

Den tankemässiga bearbetningen. ”Alla tankeprocesser som vi inte reflekterar över är alltså omedvetna, t.ex. förförståelseprocessen, men i olika grad” (sid. 19). När man läser konfronteras man med författarens tankestruktur. Individens som läser ingår i ett samspel med författaren och detta samspel är inte alltid enkelt. Allard m.fl. påpekar att det är en komplicerad sak att beskriva samt att ”Visst kan man välja att inte vilja förstå och nöja sig med att betrakta människan som ett programmerat system, som betar sig i enlighet med detta och behandla henne därefter” (sid. 20). Vidare menar författarna att det finns flera förklaringsmodeller och att ingen av dem är neutral. De skriver även att de ser ”samtidigheten och parallelliteten i avläsningen och tankebearbetningen som central i läsprocessen” (sid. 20).

Läsförståelsen är beroende av avläsningen och den tankemässiga bearbetningen. Om den tankemässiga bearbetningen faller bort innebär det att man läser orden som sådana men inte kommer ihåg eller förstår vad det är man har läst. Detta kallas även för *mekanisk avläsning*.

Dessa ovanstående faktorer samverkar då man läser. Allard m.fl. påpekar att begreppet *litterat* innebär mycket mer än att bara kunna läsa ord. Det innebär också en möjlighet till abstrakt tänkande samt möjlighet att kunna tänka utanför sina egna erfarenheter. Författarna påpekar att det påverkar tänkandet, lärandet samt talspråket och nämner som exempel att den som är litterat ofta kan föra hypotetiska resonemang till skillnad från en illitterat. Allard m.fl. hävdar också att samhället idag ställer betydligt högre krav på eleverna och ger som exempel att skoltrötta elever inte kan komma undan de höga kraven på abstrakt tänkande och hypotetiska resonemang.

De menar att illitterata elever inte klarar av gymnasieskolans yrkesutbildningar idag. De påpekar även att det som skiljer en, vad som brukar kallas, begåvad elev från en obegåvad är förmågan till att använda vitala abstraktioner vilket i sin tur leder till att de kan lära sig nya. Detta gäller även det hypotetiska tänkandet. De illitterata eleverna har enkelt inte fått lära sig att bli litterata. Allard m.fl. påpekar att i dagens samhälle krävs det att individen är litterat eftersom det har blivit en förutsättning för att få arbete. Även Sandström Kjellin (2004) skriver i *Läsutveckling hos barn* om hur gymnasieskolans undervisning ofta har en språklig nivå som ligger alltför högt. Problemet blir då ofta att elevens språkliga färdigheter inte utvecklas. Men Sandström Kjellin påpekar även att en undervisningsnivå som är något över elevens förmåga inte nödvändigtvis är fel utan tvärtom nödvändig för utvecklingen skull. Men det förutsätter att "...de arbetssätt som används innebär att eleven får möjlighet till en nyanserad språklig kommunikation med läraren och med andra elever..." (sid. 12). Sandström Kjellin menar också att man i gymnasiet, i större utsträckning än i de lägre årskurserna, ser läs- och skrivsvårigheter som elevens svårigheter. Vad gäller specifika svårigheter, skriver hon också att man bör komma ihåg att, det finns två förklaringsmodeller till läs- och skrivsvårigheter men att det dessutom är än mer komplext. Hon menar att specialpedagogiska problem inte kan reduceras till att vara antingen socialt konstruerade eller enbart medicinska problem. För om man angriper problemet så ensidigt löper man risk att missa viktiga frågeställningar som annars hade varit av godo.

Malmgren (1989) skriver om så kallad skräplitteratur. Han hänvisar till en undersökning gjord av Hansson "...där 100 kiosklitteraturdiggare intervjuats om sina läsvanor. 75 av dem läser även andra genrer medan 25 endast håller sig till kiosklitteraturen" (sid. 262). Malmgren skriver att oerfarna läsare behöver trygghet i sin läsning. Bland annat därför, menar han, skall man som lärare inte bli alltför upprörd ifall eleverna väljer litteratur som, man själv anser, inte är riktigt god nog. Ett stort mått av igenkänning är viktigt för många läsare och det är helt avgörande huruvida de fortsätter att läsa överhuvudtaget eller ej. Andra saker som kan vara avgörande men även ha betydelse för mer än bara läsningen i sig skriver Bergöö, Jönsson och Nilsson (1997) om i *Skrivutveckling och undervisning*. "Det finns ett starkt samband mellan läsning (präglad av lust och intresse) och skrivförmåga" (sid. 34).

Valet mellan att äga böcker eller att låta böcker vara något som enbart finns på bibliotek och på skolor är något som Chambers (1994) skriver om i boken *Böcker omkring oss*. Han menar att det är oerhört viktigt för barns läsintrasse att det finns böcker i hemmet. Det finns många andra intressanta medier att ägna sin tid åt och om det inte finns böcker hemma så ägnar sig inte barn åt läsning. Vill läraren att eleverna skall läsa är det därför viktigt att få föräldrarna att förstå vikten av att köpa hem böcker, menar Chambers. Han nämner skolor i Storbritannien som, i ett led i den pedagogiska verksamheten, börjat köpa in böcker för att kunna sälja dem vidare till föräldrar och elever i syfte att införa läsning också i de hem där det tidigare inte varit en del av vardagen. I Sverige såldes det också böcker i skolan tidigare, men man slutade med det någon gång under femtiotalet ungefär samtidigt som man började med det i Storbritannien. För att få barnen att närma sig böckerna på ett naturligt sätt föreslår Chambers att man bjuder in författare och illustratörer till skolan. På det sättet ger man orden på papperet ett ansikte och Chambers understryker att dessa möten brukar bidra till att barn blir läsare.

En annan sak som Chambers framhåller är att den absolut största orsaken till att vi väljer just en speciell bok är att någon vi känner har rekommenderat den. Detta faktum kommer från en undersökning gjord av den amerikanska bokhandlareföreningen.

Chambers menar att den informationen går att använda sig av i klassrummet. Eleverna kan göra ett stort jobb genom att tipsa varandra om böcker de läst både på ett organiserat sätt och på ett mer informellt.

”Läsare görs av läsare” (sid. 106). Detta är en grundläggande sanning att ha i åtanke, menar Chambers. Vidare påpekar han att det är viktigt att som lärare lära känna sig själv som läsare eftersom att man på ett omedvetet och ofrånkomligt sätt kommer att försöka forma eleverna till samma slags läsare som man är själv. För att medvetandegöra sig själv visar Chambers hur man kan gå tillväga när man skriver ner sin egen läshistoria. När man gjort detta kan man till exempel upptäcka vilka genrer man kan behöva hjälp med att välja ut till sina elever för att urvalet inte skall bli alltför snedvridet.

Man kanske också upptäcker något annat om sig själv och om sin läsning som eleverna kommer att få nytta av när man som vuxen skall stötta dem i deras läsning. Ytterligare en poäng som Chambers gör är att det näst intill är omöjligt att bli en tänkande läsare helt på egen hand utan vuxenstöd.

”Läs så mycket ni kan” (sid. 111). Det är Chambers uppmaning till alla blivande lärare. Han uppmanar också till att läsa recensioner, ha personalmöten och fortbildning som syftar till att utveckla läsningen både hos lärare och elever. Ett annat påpekande Chambers gör är att man absolut inte skall få dåligt samvete över att det tar tid att läsa all litteratur. Ingen får dåligt samvete över att ställa i ordning annat material såsom OH-bilder eller att rätta övningsböcker och därför skall man inte ha det över något så viktigt som läsning.

Att läsning är betydelsefullt är något som man måste delge eleverna. Ett sätt att visa det viktiga i denna aktivitet är att anordna särskilda läsrum eller läsplatser. Om det finns ett sådant på skolan och detta åtföljs av en samling enkla regler för hur man betar sig där har man på ett mycket enkelt sätt påvisat att man anser att läsning är en viktig aktivitet. Vidare menar Chambers att man som lärare inte kan utgå ifrån att det inte finns några pengar att tillgå för att åstadkomma en förändring eller ett projekt på skolan. Det är bland annat en prioriteringsfråga från rektorns sida men det behöver inte vara dyrt. Som lärare skall man alltid undersöka möjligheterna själv, göra egna förslag samt kostnadskalkyler som även andra kan ta del av.

I *Böcker inom oss* av Chambers (1998) skriver han om boksamtal och om vikten av att lära barn att samtala om böcker de läst samt att kunna lyssna på vad andra berättar om sina läsoplevelser. ”Att samtala bra om böcker är en mycket värdefull aktivitet i sig. Men att föra bra samtal om böcker är också den bästa övning man kan få för att kunna föra givande samtal om annat. Så när vi hjälper barnen att samtala kring det de läst, hjälper vi dem också att kunna uttrycka sig om annat i livet. Och vad kan vara viktigare i talets tid?” (sid. 10).

Det finns inte några enkla lösningar eller scheman på hur man lär sig att samtala om böcker, menar Chambers. Övning är helt enkelt vad som krävs för att skapa meningsfulla samtal. Man lär sig bara att samtala bra tillsammans med människor som redan kan samtala bra. Vidare påpekar han att det som återstår att göra för läraren är att öva och möjligen tillägna sig några praktiska råd. Chambers påpekar att han har en sak gemensamt med kollegor som också läser mycket. Det de har gemensamt är minnet av, att som barn, ha fått ett starkt intryck av människor runt dem som läste och samtalande om böcker. Vardagliga, positiva samtal med människor som de tyckte om hade inspirerat och uppmuntrat dem till att fortsätta utforska böckernas värld.

I ett samtal om böcker bör tre delar ingå, menar Chambers. Dessa är att utbyta entusiasm, att utbyta frågetecken samt att utbyta kopplingar. Man utbyter alltså åsikter, hjälper varandra med förklaringar på sådant som var svårbegripligt och hjälps åt att urskilja mönster i berättelsen. Chambers skriver att ”Människan tycker inte om kaos, vi har svårt för det som saknar mening, det som förbryllar” (sid. 21). Vidare påpekar han att viljan av att se sammanhang är något vi känner även i det vardagliga livet och inte bara när vi läser.

En inriktning som Chambers tipsar om när det gäller samtal kring böcker är ”Jag-undrar”-inriktningen. Han menar att det är viktigt att få barnen att se mönster. Som exempel nämner han de mönster som finns i kända folksagor. En annan sak man kan göra är att jämföra människor, språk och liknande. Sedan kan man också jämföra texter med varandra. Chambers menar att dessa ovan nämnda saker är beroende av minnet. Minnet av sådant man läst och minnet av händelser i livet. Minnet är viktigt för vår läsupplevelse när vi skall skapa sammanhang och se mönster.

Det vardagliga boksamtalet styrs inte av någon speciell ordning utan snarare av behovet att uttrycka entusiasm eller motvilja. Det vardagliga boksamtalet styrs av viljan att lyfta fram sina tankar. ”Jag-undrar”-inriktningen bygger på samtal där alla deltagare ger och tar och där det gemensamma intresset riktar sig mot en gemensam text.

I boken *Begrundande läsning* av Lundqvist mfl. (1987) skriver författaren bland annat om lärares tankar om hur man skall lägga upp undervisningen för att se till så att eleverna förblir läsande människor under hela sitt liv. Lundqvist menar, precis som Chambers, att någon enkel metod eller modell som passar alla inte existerar. ”En annan viktig princip: Lyssna lyhört på eleverna! Läs aldrig skönlitterär text med något slags facit eller tolkning som mål. Var beredd att ge avkall på fullständighetsambitioner och annan duktighet” (sid. 8).

”Litteratursamtal i mindre grupper är omhuldat av många litteraturpedagoger som den samtalsform i vilken de flesta elever kan yttra sig. Min undersökning visar att så inte alltid är fallet” (sid. 303). Detta skriver Molloy (2003) i boken *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. I sin undersökning fann Molloy endast en lärare av fyra undersökta som arbetade medvetet med att få eleverna att också lyssna på varandra under litteratursamtalen. Under litteratursamtal får eleverna en chans att ta del av andras åsikter och jämföra med sina egna och då uppstår också risken för ojämlikt maktförhållande i samtalet. Det kan lätt bli så att läraren bestämmer ramarna för vilka åsikter som är rätt och vilka som är fel, menar Molloy.

Molloy tar även upp problemet med att många lärare är fostrade in i en roll som kräver att de som lärare skall veta allt samt ha det rätta svaret på alla frågor. Detta, menar hon, kan få till följd att vissa etiska frågeställningar undviks eller hoppas över. Dessutom är många lärare vana vid att det är eleverna som skall svara på frågor som hör till texten. Att eleverna är de som skall ställa frågor till texten och därmed vara aktiva läsare är ingenting som förutsätter att läraren skall sitta inne med alla svaren. Molloy's lösning på problemet är därför inte att låta bli att diskutera svåra eller tunga frågor som dyker upp. Ett exempel som Molloy nämner är självmord. Hennes förslag är att läraren helt enkelt påpekar och bekräftar ämnet som tungt och svårt och inte går in och avvärjer mötet och reaktionerna som texter kan väcka.

Molloy förespråkar en utvidgning och förändring i synen av ämnet svenska i skolan. Hon menar att det är nödvändigt för att kunna skapa möten mellan eleverna själva, texterna de läser samt de vuxna omkring dem.

Undervisning i svenska och läsning av litterära texter bör inte nödvändigtvis innebära undervisning om språket eller fakta om språket i skönlitterära texter.

”Den viktigaste förutsättningen är läraren själv” (sid. 33). Skriver Lundqvist (1984) i boken *Litteraturundervisning* angående hur man bäst stimulerar elever till läsning. Vidare skriver hon att enda sättet att skapa ett aktivt litteraturintresse hos sina elever är att läsa mycket själv samt att själv finna det absolut nödvändigt att läsa för sin egen skull. Tidsbrist är därmed ingen ursäkt, påpekar Lundqvist. ”Den lärare som vet vad läsning betyder för elevernas språkutveckling, livsorientering, känslö- och förståndsutveckling kan inte avfärda kravet på att aktivt förmedla litteratur med klyschan jag har inte tid” (sid. 33). Hon råder lärare att hålla sig uppdaterade via recensioner i större dagstidningar eller med hjälp av biblioteket för att få en överblick av utgivningar.

Lundqvist ger i sin bok modeller och uppslag till hur man organiserar meningsfull läsning i skolan. För en god diskussion om en läst text råder Lundqvist lärare att, till en början, undvika att fråga eleverna vad de tyckte om texten eller boken. Exempel på andra öppningsfrågor som Lundqvist ger är ”Vad skulle du ha gjort i NN:s situation när han...” och ”Vad skulle du säga till NN om du befann dig i närheten när...” eller ”Blev du arg (förvånad, lättad, glad) när...” (sid. 37). Vidare skriver Lundqvist att ibland kan en av dessa enkla frågor räcka för att starta en mycket bra diskussion. Dessutom är det inte alltför formellt och därför inbjuder frågorna alla elever att delta i diskussionen. Efter det att man startat med öppningsfrågan följer det som Lundqvist kallar för *resonemang*. Hon menar att dessa följdfrågor övar eleverna i att sätta ord på känslor, ge uttryck för lösningar och konflikter samt benämna karaktärsdrag. Frågorna är bland andra ”Varför säger/handlar NN som hon gör när... Vad kallar man det sättet att handla?” och ”Är det rätt/fel/begripligt/oförlåtligt att NN...; och varför?” (sid. 38).

Samhällsaspekter, påpekar Lundqvist, är något som bör inbegripas i diskussionen. Hon kallar det att *överföra*. Några av förslagen på frågor hon ger här är ”Vid vilken tid och i vilket land utspelar sig historien?” och ”Vem/vilka grupper/krafter är det som bestämmer?” samt ”Har människor i det här samhället det ungefär lika, eller är det stor skillnad mellan t.ex. rika och fattiga? Om det inte framgår, vad kan det bero på?” (sid. 39). När man har diskuterat boken eller texten råder Lundqvist att läraren gör någon slags sammanfattning och drar slutsatser av de svar man funnit på de ställda frågorna. Lundqvist föreslår även här frågor som kan användas. Ett exempel är ”Varför slutar boken som den gör/varför löses konflikten så...” (sid. 40). Hon framhåller vidare att inga elever skall tvingas avge ett omdöme om det lästa eftersom att anledningarna till tyckandet kan vara både väldigt privata och känsliga.

”De man känner fördrar man betydligt lättare än de man inte känner. I skolan skulle man ha nytta av att lägga ner en till två lektioner i veckan på aktiviteter som har till syfte att eleverna lär känna varandra, får förståelse för varandra, lär sig samarbeta, samt aktiviteter som ökar sammanhållningen i klassen och ökar tryggheten i gruppen” (sid. 94). Kimber (2005) skriver i boken *Lyckas som lärare* om att skapa en grupp där alla trivs. Hon menar att eleverna måste känna sig trygga om de skall få ut någonting av undervisningen. Kimber skriver också att akademiskt, socialt och emotionellt lärande hör ihop.

Sammanfattningsvis poängterar författarna vikten av att organisera bokläsning på ett genomtänkt sätt som visar eleverna att läsning är en aktivitet som är väl värd att ägna sin tid åt. Dessutom ger författarna uttryck för en form av läsning som ger eleverna tankar kring det lästa och som väcker frågor hos dem. Även läraren bör ställa frågor till texten men behöver därigenom inte känna kravet på att vara allvetande. Däremot bör läraren vara beredd på att de frågeställningar som kan dyka upp kan vara av det känsliga och personliga slaget.

3 Metod

Eftersom att jag ville få djupare och utförligare svar av både lärare och elever valde jag att göra en kvalitativ studie som syftar till att undersöka lärare och elevers attityder och uppfattningar samt deras sätt att arbeta med läslust och hur det skapas med hjälp av läraren. För att få data som beskriver detta har jag valt att intervjua både lärare och elever med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Jag har valt att intervjua tre stycken lärare om deras uppfattningar och deras sätt att undervisa när det kommer till läsning. Jag har även valt att intervjua nio stycken elever då jag anser att det är både viktigt och intressant att få med ett elevperspektiv på läsning. Eftersom att jag ville få något djupare svar än vad man får genom en enkätundersökning valde jag att göra intervjuer. Enligt Stukát (2005) passar denna modell när följdfrågor och förklaringar kan behövas för att få så mycket information som möjligt. Under intervjuerna ställde jag frågor från en frågeguide. Både till lärare och elever/studenten var frågornas antal 5 stycken. Under intervjuerna ställdes ibland också följdfrågor för att klargöra eller utveckla vad som menades. Frågeguiden utformades utefter de frågeställningar som detta examensarbete har som syfte att besvara. Lärarintervjuernas längd varierade mellan att pågå i knappt en halvtimme till att pågå i drygt en timme. Detta är ingenting som påverkade resultatet negativt då jag anser att en spridning av tidsåtgången är naturlig då olika lärare helt enkelt var olika utförliga i sina svar. Frågorna var öppet ställda för att lärarna skulle kunna associera fritt och vara så utförliga som de kände att de ville vara. Vad gäller elevintervjuerna varierade längden på dessa från fem minuter upp till tio minuter och även här ser jag skillnaden på tidsåtgång som naturlig då olika elever/studenten är olika talföra.

Vad gäller information till respondenterna/informanterna om vad arbetet syftar till blev samtliga informerade om att jag skriver ett examensarbete inom lärarprogrammet som har till syfte att undersöka lärares arbetsmetoder för och elevers attityder till läsning och läslust.

3.1 Val av undersökningsgrupper

Sammanlagt har jag valt att intervjua tre stycken lärare och nio elever i olika skolformer. Jag valde att vända mig till två lärare som jag visste arbetade mycket med att få eleverna att läsa. Detta eftersom att jag ville gå djupare in i hur dessa två arbetar och hur deras syn på läsning och litteratur färgar deras undervisning. Den tredje läraren valde jag eftersom att jag var intresserad av resultat även från vuxenutbildning. För breddens skull valde jag att intervjua lärare från tre olika stadier i skolan.

Eftersom att jag också var intresserad av ett elevperspektiv valde jag att intervjua tre elever från nian i högstadiet, tre elever från gymnasiet samt tre stycken vuxenstuderande. Eleverna som intervjuats har själva samtyckt till intervjun och i högstadiet tillfrågade läraren några elever som också samtyckte. Gymnasieeleverna utvaldes på så sätt att läraren plockade ut ett par av de som gett sitt samtycke och som brukar vara talföra. Komvuxstudenterna fick också ge sitt samtycke och där var vid förfrågan endast tre stycken intresserade av att delta i en intervju.

3.2 Genomförandet

Då jag redan kände till lärarna tog jag kontakt med dem via mail med en förfrågan om de var intresserade av att delta i en intervju som slutligen skulle mynna ut i ett examensarbete om läslust.

Vid själva intervjutillfällena med lärarna satt vi på ställen där vi var ostörda. Lärarintervjuerna spelades dessutom in med hjälp av en minidisc då jag ansåg det lättare att koncentrera mig på själva intervjun genom att bara lyssna och ställa frågor.

Vid intervjuerna av eleverna fick de komma ut en och en till mig varvid jag antecknade deras svar under tiden som intervjun pågick. Även här satt vi på ett ostört ställe i skolan. Eleverna informerades också om att inga namn kommer att uppges utan att de kommer presenteras som Elev 1, Elev 2 och så vidare. Det är möjligt att elevsvaren påverkats på grund av intervjusituationen och det faktum att anteckningar gjordes under tiden. Min bedömning var att anteckningar skulle påverka eleverna mindre än att använda mig av minidisc under dessa intervjuer.

3.3 Forskningsetiska principer

Som Denscombe skriver (2000) har informanterna gett sitt medgivande att delta, de var vid tillfället medvetna om att det sagda dokumenterades samt att forskaren (jag) bestämde dagordningen för diskussionen. Man skall även ha i åtanke att trots att intervjuguiden var semistrukturerad var intervjuerna styrda och kontrollerade. Stúkat (2005) skriver om informations- och samtyckeskravet. Innan dessa intervjuer genomfördes var lärarna tillfrågade samt informerade om ljudupptagningen och eleverna/studenterna var i sin tur medvetna om anteckningarna som togs vid intervjutillfället. Samtliga informanter var även informerade om att de kommer presenteras i det färdiga arbetet som lärare 1 eller elev 1 och så vidare, och var därmed informerade om anonymiteten i deras deltagande. Samtliga informanter var även medvetna om att arbetets syfte var att mynna ut i ett examensarbete.

3.4 Reliabilitet och validitet

Undersökningen är gjord på tre olika skolor och vid tre olika utbildningar. Det vill säga en högstadieskola, en gymnasieskola samt en vuxenutbildning. Undersökningen är kvalitativ och innefattar intervjuer med tre lärare samt intervjuer med nio elever/studenter. Informanterna samt intervjufrågorna hade kunnat vara flera och undersökningen hade då blivit större och därmed mera tillförlitlig. Enligt Denscombe (2000) är nackdelarna med intervjuer att objektivitet är svårt att uppnå samt att tillförlitligheten blir lidande av den specifika kontexten samt av de specifika individer som deltar. Dock, vill jag ändå påstå att dessa informanter ger uttryck för tendenser och företeelser som bör vara aktuella även på andra skolor. Denscombe påpekar också att i intervjusituationer säger människor vad det är de gör men det är inte alltid som utsagan stämmer överens med handlingar i verkligheten. Detta kallas för intervjuareffekten och innebär också att sanningen kanske inte alltid stämmer med vad informanterna ger uttryck av att tänka och föredra.

Vad gäller validiteten menar Stúkat (2005) att man bör vara mycket noggrann med att "...mätinstrumentet mäter det man avser att mäta" (sid. 126). Då syftet med intervjuerna var att undersöka hur lärare arbetar med läsning och hur elever uppfattar läsning menar jag att syftet har uppnåtts.

3.5 Generaliserbarhet

Stúkat (2005) menar att generaliserbarheten bör utredas grundligt. Med tanke på att denna undersökning endast innefattar tre lärare samt nio elever bör påpekas att resultatet bör ses som representativt i viss mån. Dock, anser jag, generaliserbarheten ökar eftersom att det går att koppla resultaten till litteraturgenomgången och tidigare forskning.

4 Resultat

I det följande kommer jag att redogöra för intervjuerna. Först redogör jag för intervjuerna med lärarna för att sedan sammanfatta dem. Därefter redogör jag för intervjuerna med eleverna för att därefter sammanfatta dem. Vad gäller intervjuerna av lärarna har jag sammanställt dem en och en utifrån ljudupptagningarna. Elevintervjuerna har jag gjort på samma sätt men sammanfattat utifrån de anteckningar som gjordes vid intervjutillfällena.

Jag har valt att redogöra för resultatet i löpande text då jag anser att det klart och tydligt redogör för resultaten i mina semistrukturerade intervjuer.

4.1 Resultat av lärarintervjuer

4.1.2 Intervju 1

Under intervjun med Lärare 1 berättar hon att utöver tjänsten som språklärare innehar hon en tjänst som läspedagog. Bakgrunden till att hon tituleras läspedagog är att denna tjänst uppstod då hon på eget bevåg började organisera och förnya biblioteket på den mellanstadieskola hon då arbetade på för ett par år sedan.

Vad som varit utmärkande för Lärare 1 är att hon arbetat som resurs och inspirerat och tagit tag i verksamheter som grundar sig på bokläsning. I många år har hon arbetat med Bokjuryn vilket har varit mycket populärt bland eleverna. Bokjuryn anordnas av Barnens Bibliotek varje år och det går till så att om man vill vara med så kommer det en lista på böcker att läsa och därefter får eleverna läsa böckerna för att sedan rösta fram de bästa. De elever som ville fick anmäla sitt intresse och sedan läsa böcker för att sedan ha bokträffar som hölls efter den ordinarie skoltiden. De som deltagit fick sedan vara med på en avslutningsfest, delta i utlottning av böcker samt åka till Stockholm där det var evenemang som pågick runtomkring Bokjuryn. Förutom detta startade hon även ett biblioteksråd som bestod av elever. Eleverna fick sedan vara med på möten som handlade om biblioteket och de fick även ansvarsområden att arbeta med. Till exempel fick de ansvara för att hålla ordning i biblioteket.

Inspirationen och idéerna till vilka böcker som eleverna kunde läsa kom från en lista från Bokjuryn. Det var böcker som var rekommenderade för eleverna att läsa men det gick även bra att läsa andra böcker som kommit ut under samma år. Lärare 1 köpte in och tog därefter hem böckerna som fanns på listan och hon läste dem hemma under jullovet. Hon tycker nämligen att det är mycket viktigt att en lärare skall ha läst de böcker som hon eller han tänker presentera i klassrummet.

Numera arbetar Lärare 1 på en högstadieskola. Hon är på väg att börja arbeta på liknande sätt här som hon gjort när hon arbetade med yngre barn. Just nu håller hon på att förbättra samarbetet mellan biblioteket och skolan där hon arbetar eftersom att hon anser det vara en viktig förutsättning för bokläsningen att detta samarbete fungerar bra.

Lärare 1 betonar vikten av lärares egna intresse för att läsa och hon försöker att läsa allt som hon erbjuder sina elever. Men hon påpekar också att det är lättare när man, som hon tidigare gjorde, arbetar med barn i yngre åldrar. När man kommer upp till sjuan, åttan, nian och gymnasiet blir böckerna tyngre att ta sig igenom.

Ändock tycker lärare 1 att det bästa sättet att skapa intresse hos eleverna är att visa dem att man som lärare vet vad man pratar om och att man har en gemensam grund för samtal om boken. Då skapas de bästa samtalen kring böckerna och därmed ökar också intresset för att läsa hos eleven.

4.1.3 Intervju 2

Lärare 2 undervisar i svenska och engelska på gymnasiet. Hon anser att litteraturundervisningen är grunden till allt på sätt och vis. Eller man kan göra den till grunden till allt i skolan. Hon menar att det utvecklar elevernas tänkande. Hon har även haft samtal med klassen om hur litteratur kan få en att sätta sig in i hur andra människor tänker. Det man läser kan få en att sätta sig in i någon annans liv och bekymmer och därigenom kan man se på andra människor på ett annat sätt. Dessutom kan man lära sig att se på sig själv på ett annat sätt. Förutom detta, påpekar lärare 2 att eleverna lär sig ordkunskap och grammatik.

Hon tycker om att arbeta mycket med böckerna de läser i klassen. Hon vill absolut inte att eleverna skall läsa bara för läsandets skull. Ofta bygger hon vidare på det de läst så att eleverna använder det lästa, till exempel som inspiration till att skriva själva. Hon menar att eleverna tvingas tänka ett steg längre när de får bygga vidare och skriva kring något de läst.

I valet av litteratur till sina elever väljer lärare 2 sådant som eleverna kan få något ut av. Hon påpekar att hon är tveksam till att välja klassiker eftersom hon menar att det inte är så många av eleverna som får ut någonting av att läsa dessa. Både ur ett språkligt och ett innehållsmässigt perspektiv försöker lärare 2 att välja litteratur som eleverna skall beröras av. De måste tycka något om boken men de måste inte tycka om den. Hon försöker att välja böcker som skall väcka känslor hos eleverna. De får gärna bli glada eller arga eller tycka att det är skitdåligt. Huvudsaken är att de reagerar. Som exempel beskriver lärare 2 hur hon flera år i rad låtit eleverna läsa boken *A child called it* på engelskan och hur den väcker många känslor hos eleverna. Självt tycker hon att det är ganska dålig litteratur men eleverna tycker att det är en jättebra bok. Dessutom påpekar hon att stämningen i boken är svart eller vit och därmed utan de nyansskillnader vi möter i det vanliga livet. Detta är något hon tror tilltalar eleverna då många av dem gärna ser på saker i svart eller vitt.

I svenskundervisningen skall hon starta bokcirklar. Eleverna har då fått välja från ett antal böcker som läraren har presenterat. Som exempel nämner hon att hon valt åtta eller nio stycken böcker att utgå ifrån. När hon har presenterat dem får eleverna numrera böckerna mellan ett till tre för att sedan bli tilldelad bok och grupp. Lärare 2 berättar att hon då även tar hänsyn till hur svåra böckerna är. Det vill säga att om en elev har tagit en relativt svår bok som sitt förstahandsval så kan hon tilldela eleven bok nummer två på listan som kanske är något mer lättläst. Hon förklarar att hon är mer koncentrerad på den språkliga aspekten när det gäller bokläsning i engelskan. I svenskan är det viktigare med andra aspekter och det är viktigare att man kan utgå ifrån och jobba mycket med en bok.

Många elever kan från början tala om att de inte läser någonting och att de inte ser sig själva som läsare. Hon menar att det kan variera mycket mellan olika klasser och att en del kan bli glada av att börja prata om litteratur eller att prata om att de ska snart skall börja läsa något i skolan. I andra klasser, med fler lässvaga elever, kan det hända att de suckar och inte helt är med på noterna från början. Många tror att böcker är drygt, tråkigt och jobbigt och de reagerar utifrån vad de tror om böcker, menar lärare 2.

Bokcirkarna är användbara på flera sätt då de till exempel sporrar eleverna att läsa eftersom att de har ansvar gentemot eleverna i den egna gruppen också. Lärare 2 berättar om elever som uppger att de för första gången lyckats ta sig igenom en hel bok och om att de blir väldigt nöjda, glada och stolta över det. Hon menar att det krävs lite jobb för att komma dit och hon hoppas verkligen att dessa elever fortsätter att läsa även i framtiden eftersom att de klivit över en tröskel och tagit sig igenom en hel bok. Många uttrycker också förvåning över att det inte alls var så hemskt och jobbigt och tråkigt som de hade trott.

Introduktion av böcker är något som hon tycker är viktigt. Ofta ser hon till att göra gemensamma aktiviteter kring en text eller en bok för att det blir lättare för eleverna och dessutom kommer de igång med att arbeta bra. När det gäller att analysera lyrik eller andra texter är det bra att få höra att olika personer tolkar saker olika. Det är också viktigt att klargöra för eleverna att det är naturligt att det är så och att ingen behöver ha rätt eller fel utan det är helt enkelt bara olika. När det gäller litteratur menar hon att det som är så bra är att det inte finns något facit, man får och skall tycka olika saker om det. En annan viktig aspekt, menar hon, är att hon aldrig skulle ge sina elever en text med tillhörande frågor att svara på och sedan låta de ta sig an materialet alldeles ensamma. Gör man på det sättet tappar man alldeles för många elever, säger hon. Många klarar inte av att arbeta så. Hon vill att de skall ha en grund att stå på som hjälp innan de gör saker på egen hand.

Slutligen påpekar lärare 2 att anledningen till att hon valt det här sättet att arbeta på är att hon vill att hennes undervisning skall syfta till att ge eleverna något slags sammanhang. Hon vill att eleverna skall vara medvetna om vad som händer på hennes lektioner från början och att de skall känna att de förstår meningen med det. Hon vill inte starta varje lektion med att förklara enskilda uppgifters syften. Lärare 2 vill att eleverna skall växa och utvecklas som kreativa människor.

4.1.4 Intervju 3

Lärare 3 arbetar på Komvux. ”Det är viktigt att läsa därför att man formar ju sitt språk med hjälp av det man läser och sen så bearbetar man det genom att skriva. Men man får ju också perspektiv på sin egen tillvaro om man läser angelägen litteratur”. Han menar att det är bland annat därför som så kallad kiosklitteratur inte tillför eleverna något eftersom att de inte lägger till någon ytterligare dimension, vilket god litteratur gör. Ofta är litteraturen man bär med sig inombords sådan litteratur som tog emot lite när man började läsa den, menar han. Det hjälper alltså elevens språkutveckling samt att litteratur ger perspektiv på elevens egen tillvaro. Dessa saker är vad god litteratur bidrar till.

Han berättar om ett exempel när han hade valt en alltför svår bok till eleverna. Det var *Juloratoriet* och han hade själv nyss läst den och blivit oerhört entusiastisk över den. Men den hade inte tagits emot väl av eleverna. Ingen förstod den och de tyckte att den var skitdålig och besvärlig. Lärare 3 påpekar följaktligen att litteraturen måste passa eleverna och inte vara för avancerad. Per-Anders Fogelströms böcker fungerar däremot alltid, menar Lärare 3. De ligger på lagom nivå vad gäller både språket och innehållet. De brukar också kunna identifiera sig bra med huvudpersonerna. Juloratoriet däremot är krånglig i sin disposition och därför inte lika lätt att läsa.

Eleverna brukar i regel motta läsningen med gott humör och inga starkare reaktioner. Däremot kan han märka på elever som är studieovana att det bär dem emot lite att läsa. Han brukar låta eleverna välja mellan att läsa två böcker eller en bok samt en film och han påpekar att många helst väljer en film. De metoder han använder för att presentera litteratur är olika. Men han föredrar om klassen läser samma bok så att man kan diskutera den och gå igenom tillsammans. Det bästa utbytet får man om man läser samma bok, anser han. Han har prövat att hålla i bokcirkel men menar att det sällan blir något bra samarbete eleverna emellan. Det är viktigt att läraren har kontrollen i sammanhanget, menar han. Slutligen påpekar Lärare 3 att det är viktigt att skolorna köper in litteratur som är ny och som följer med i kulturdebatten.

4.2 Sammanfattning av lärarintervjuer

Vad som framgår av intervjuerna är att lärarna betonar litteraturens bidrag till språkutvecklingen hos eleverna och att detta anses vara en viktig anledning till läsning. Dessutom är de överens om att god litteratur berikar elevernas begreppsvärld. Både lärare 2 och 3 påpekar hur viktigt det är att litteraturen ger eleverna något nytt att tänka på och det är bland annat detta de har som mål att bidra med när de väljer litteratur till sina elever. Lärare 1 betonar dessutom starkt vikten av att läraren själv är påläst och uppdaterad. Så till den grad att hon läser massor av böcker på sin fritid för att hinna med att ge eleverna personliga tips samt ett personligt förhållningssätt gentemot de böcker hon rekommenderar. Det som är avgörande för lärarnas val av litteratur är att det skall vara sådant som eleverna förstår och får ut något av i flera hänseenden. Svaren torde kunna tolkas så att samtliga lärare är ute efter att väcka känslor hos eleverna och få dem att reflektera kring det lästa.

Ett visst motstånd kring läsning hos somliga elever kan skönjas i samtliga fall. Detta är dock ingenting som skapar problem för någon av de intervjuade lärarna och ingenting de ser som ett problem. Lärare 2 påpekar också att hennes bokcirkel i vissa fall bidragit positivt i det hänseendet att eleverna känt sig delaktiga och därmed tagit ansvar för både sig själva och sina klasskamrater. Tvärtom tyckte lärare 3 att sådana gruppaktiviteter sällan fungerar bra. En annan del som innebär elevansvar är den tidigare verksamhet som Lärare 1 ägnade sig åt i arbetet med skolbiblioteket. Eleverna var där mycket delaktiga och fick ta ansvar för bibliotekets ordning. Lärare 2 ser gärna litteraturläsningen som en grund eller ett avstamp till flera andra aktiviteter och låter teman i litteraturen återkomma och förgrena sig ut i flera elevarbeten.

De undervisningsmetoder som Lärare 1 använder sig av är en strävan mot ett mycket aktivt deltagande från elevernas sida. Samtliga lärare förespråkar dock, bland annat, liknande modeller till litteraturläsning som går ut på att klassen läser en gemensam bok, eller delar av den, för att avslutningsvis diskutera den. Precis som Lärare 1 uttryckte det skapas då en gemensam grund till samtal. Och samtal var just det som Lärare 1 lyfter fram i sin undervisning.

Lärare 1 har tidigare haft stor möjlighet att påverka miljön i vilken eleverna skall ägna sig åt läsning. På det sättet skiljer hon sig från de båda övriga i och med att hon kunnat påverka skolbibliotekets utformning rent praktiskt. Genom sitt arbete som läspedagog har hon även lyckats med att locka elever till läsning och samtal om böcker även utanför ordinarie skoltid. Att kunna påverka vilken litteratur som köps in verkar vara viktigt för samtliga lärare.

4.3 Resultat av elevintervjuer

Högstadiellev 1 tycker om att läsa. Det är roligt, menar hon och hon fortsätter med att berätta att hon nog läser ungefär en bok i månaden hemma. Hon menar att litteratur och läsning är viktigt för språket vad gäller ordförråd och fantasin. Man blir också bättre på att stava, säger hon. Om man läser på engelska så lär man sig det språket bättre också, påpekar hon. Om man läser fackböcker lär man sig fakta också. Hon kan inte komma på något särskilt som läraren kan göra för att bidra till elevernas läsning.

Högstadiellev 2 uppger att hon tycker att det är tråkigt att läsa. Fast det finns undantag. Om det är en bra och spännande bok så kan det vara okej att läsa. Hon menar att hon gör andra saker än att läsa när hon är hemma. Men ibland måste hon läsa för att läraren har bestämt det och då läser hon. Men hon påpekar att alla i klassen nog inte gör det fastän de måste. Det är viktigt att läsa om man ska arbeta med skrivning eller språk, anser hon. När hon skall läsa brukar hon ibland bestämma bok själv och ibland bukar läraren bestämma. Läraren skall välja bra böcker, påpekar hon. Ungdomsböcker som är spännande och som man inte kan sluta läsa är bra.

Högstadiellev 3 berättar först att han inte tycker om att läsa böcker. Sedan säger han att det kan vara roligt med deckare ibland när man blir indragen i boken och det är spännande. Men oftast så läser han inte böcker utan mest annat, till exempel när han sitter vid datorn. Ibland läser han hemma på lov och helger. Det är viktigt att läsa, menar han. Det är bra för ordförrådet och lärarna har sagt att man blir smartare. När han läser så väljer han oftast själv men ibland väljer läraren. I deras klass har de fått läsa gemensamma böcker och det tror han gör att fler läser. De har till exempel fått två kapitler att läsa i läxa och sedan har de pratat om boken tillsammans för att därefter fortsätta så tills boken är utläst. Det är bra, tycker han.

Gymnasieelev 1 säger sig inte ha något intresse för läsning. Det är tråkigt att läsa och det går långsamt. Hon säger att hon är medveten om att det skulle gå snabbare att läsa om hon tog sig tid och läste mer men det vill hon inte göra. Hemma läser hon veckotidningar ibland men böcker läser hon bara i skolan för där måste man läsa. Hon kan inte komma på någon särskild anledning till varför det är viktigt att läsa. Men hon tror ändå att det är viktigt. Om hon måste läsa och själv får välja vad som skall läsas föredrar hon något som är lätt att förstå och inte alltför invecklat. Det får till exempel inte vara en historia som börjar med slutet eller liknande för då blir det krångligt. Om hon skall läsa ska det gärna vara något spännande.

Gymnasieelev 2 berättar att han läser hemma ibland när han får en stund över. Han tycker att det är avkopplande och skönt att läsa. Han läser gärna något spännande såsom äventyrsromaner eller science fiction. En sak som är bra med litteratur är att om man läser sådant som är påhittat, till exempel sagor, så kommer man in i en annan värld. När de läser i skolan vill han ha uppgifter till det man läser. Sådant man skall tänka över och kunna koncentrera sig på det man läser. Så gör de nu på engelskan och det tycker han är roligt.

Gymnasieelev 3 tycker om att läsa om hon får välja bok själv. Hemma läser hon mycket faktaböcker om hästar. I skolan läser hon det som läraren bestämmer. Det som är viktigt med läsning är att man lär sig stava och att man lär sig nya ord och fakta, påpekar hon. När man skall läsa i skolan bestämmer oftast lärarna vad man skall läsa och det tycker han är fel. Man borde få välja helt själv, anser hon. Det hon vill att läraren skall göra är att presentera boken för klassen ordentligt och ge ett eget omdöme om den.

Då blir man intresserad, menar hon. Avslutningsvis påpekar hon att rimliga krav på vad som skall läsas och hur man skall arbeta med det man läst är viktigt.

Komvuxstudent 1 berättar att hon läser mycket både hemma och i skolan. Hon läser böcker på svenska, engelska, tyska och på holländska som är hennes modersmål. Hon menar att läsning är viktigt ur en språklig synpunkt men också för att man skall lära sig att förstå samhället omkring sig bättre. Hon väljer alltid böcker helt själv men menar att det är viktigt att läraren ska introducera böcker för klassen. Hon påpekar att lärarens engagemang och entusiasm är viktigt men hon säger också att det allra viktigaste är studentens eget engagemang.

Komvuxstudent 2 säger att hon har läst böcker under nästan hela sitt liv. Hon kommer fortfarande ihåg när hon började läsa böcker. Det var i trean hon började läsa Maria Gripes böcker och därefter har hennes läsintresse fortsatt. Anledningen till att hon läser är att hon vill komma ifrån vardagen och att man lär sig saker om andra människor. En annan sak som man lär sig genom att läsa är språk, menar hon. Hon läser varje dag och hon anser att det är viktigt att läsa med tanke på att man lär sig nya ord och att stava rätt. Vad läraren kan göra för att få eleverna intresserade är att tipsa om böcker samt att se till att eleverna får biblioteksinformation.

Komvuxstudent 3 säger att hon tycker om att läsa. Böcker är detaljerade och man kan drömma sig bort när man läser. Det tycker hon är stor skillnad mot att titta på film eftersom att filmer gör människan till en passiv mottagare. Hon väljer böckerna hon läser helt själv och hon läser ganska mycket hemma när hon har tid. Läsning är viktigt vad gäller att lära sig språk och nya kunskaper. Det är bra övning för hjärnan att läsa litteratur och inte bara tidningar och skvallerblaskor. Hon menar att sistnämnda är mer lättillgängliga och att man måste anstränga sig lite mer själv när man läser litteratur. Slutligen säger hon att "Valet av bok är avgörande, den måste passa personen och den måste vara intressant". Hon menar att läraren måste kunna avgöra vad som skulle kunna passa vem.

4.4 Sammanfattning av elevintervjuer

6 av 9 tillfrågade elever uppger att de tycker om att läsa. Av de 3 som säger sig inte tycka om det uppger ändå samtliga att det är roligt att läsa om boken är bra. Samtliga elever uppger att de läser i skolan. Huruvida de läser hemma eller ej varierar men om det är en skoluppgift så läser de. I den här undersökningen uppger samtliga av vuxenstudenterna att de läser mycket på sin fritid. De allra flesta menar att det är viktigt med litteratur och läsning för språkets skull och vissa av dem menar att det är bra för "fantasin" och att man lär sig "fakta". En av komvuxstudenterna uttrycker också att det är viktigt för att lära sig att förstå samhället.

Att välja böckerna själva är viktigt för eleverna men det som är allra viktigast för deras läsning är att få läsa bra böcker. Två elever uppger att riktlinjer att rätta sig efter är bra för läsningen medan en annan betonar elevens egen insats och intresse. Flera av eleverna nämner även lärarens insats och intresse som viktiga faktorer.

5 Diskussion

Den avslutande diskussionen har till syfte att tydliggöra vad som framkommit i undersökningen samt koppla detta till den tidigare forskningen. Följande frågeställningar var utgångspunkt för arbetet:

- Hur skapar lärare läslust hos eleverna?
- Vad grundar de sina undervisningsmetoder på?
- Vad har eleverna för inställning till läsning?

Frågan till lärarna om varför litteratur är viktig i undervisningen gav språkliga aspekter till svar men också tankar om att ge eleverna någon slags framtidsberedskap vad gäller förståelse för andra människor och för sig själva. Att läskunnighet är viktigt råder det helt klart samstämmighet om, både i min undersökning och i den genomgångna litteraturen. Läsförmågan och en god skrivförmåga går hand i hand, skriver Bergöö m.fl. (1997), och det finns olika sätt och metoder för att locka eleverna, inspirera dem och framförallt få dem att själva vilja vara läsare. Allard m.fl. (2003) påpekar att det är viktigt för eleverna att bli litterata och att samhället i dag ställer stora krav på att vara litterat. Flera av de intervjuade lärarna säger också att de är medvetna om att det, hos eleven, kan finnas ett visst motstånd till att läsa böcker. En av lärarna uttrycker emellertid att de elever som anstränger sig och tar sig igenom en bok för första gången känner stor tillfredsställelse och inser ofta att det kanske inte är fullt så tråkigt och motbjudande att läsa som de kanske tidigare trott.

Det är många olika delar som måste stämma in för att läsning skall fungera. Värt att notera är att en lärare och en av eleverna uttrycker sig snarlikt vad gäller fördomar om böcker. Förväntningarna man har på en bok är viktiga, anser de båda. Attityden kan avgöra och förstöra vad man verkligen tycker. Jag tolkar deras svar som att de båda två egentligen uttalar sig om den förförståelse som också Allard m.fl. (2003) menar spelar en stor roll vid läsning. Men attityden till böcker är inte den enda faktorn som är viktig utan jag vill också betona vikten av ett gott klassrumsklimat med en tillåtande stämning som gör att elever inte behöver låta sig påverkas av varandras negativa attityder. Tvärtom bör man i ett klassrum medvetet sträva efter en god och inbjudande atmosfär där alla känner sig inkluderade och delaktiga, såsom Kimber (2005) förespråkar. Läs- och skrivsvårigheter utgör ibland hinder för både elever och lärare men som Sandström Kjellin (2004) påpekar bör man ha flera olika förklaringsmodeller i åtanke och därefter hjälpa eleven att utvecklas från sina egna förutsättningar. Kraven bör heller inte vara alltför höga på att elever skall vara självgående trots att de befinner sig på gymnasienivå och det är en mycket viktig poäng, anser jag. Som pedagog gäller det att vara lyhörd, kunnig och intresserad av vad varje elev behöver för att kunna utvecklas på bästa sätt utefter sina egna förutsättningar och detta gäller givetvis även vid läsning av litteratur och i skolans högre stadier.

Trots att så mycket bör sammanfalla och stämma vid läsning förefaller det i min undersökning som om de allra flesta elever tycker om att läsa. Men det finns hinder och ett exempel är till exempel en boks disposition. Exempel från både lärare och elever i undersökningen visar att detta är en mycket viktig del att ta hänsyn till när man som lärare rekommenderar litteratur till sina elever. Jag anser att detta är ett klart och tydligt exempel på varför det som lärare är viktigt att läsa mycket själv för att undvika att falla i fällor. Dessutom betonar både Lundqvist (1984) och Chambers (1994) vikten av att läsa själv när man är lärare precis som en av lärarna också gjorde.

Att hålla diskussioner, både med enskilda elever och i grupp, blir lättare och intressantare när alla tagit del av samma material såsom författarna anser. Eleverna i denna undersökning uttryckte sig i huvudsak positivt om bokläsning.

En mycket intressant aspekt av detta, anser jag, är att även de elever som säger sig vara negativt inställda till läsning gör samtliga en kovändning och uppger att det kan vara roligt om det är en bra bok. Detta tolkar jag som att deras förutfattade meningar och förförståelse om böcker omges av en negativ attityd som, under de rätta förutsättningarna, kan påverkas åt det positiva hållet. Detta visar också att eleverna ställer stora krav på lärarens kunskap om både lämpliga böcker samt kunskap om elevernas personliga tycke och smak. De vill gärna att läraren ska välja sådant som är bra och spännande men däremot kunde de inte riktigt sätta ord på och beskriva vad de menade med orden bra och spännande. Om man, som lärare, har läst samma bok som eleverna ökar chansen att hitta intressanta vinklingar och i alla fall i efterhand visa eleverna att även en mindre rolig och spännande bok kan ge läsaren något att tänka på och begrunda, anser jag. Eleverna gav också uttryck för att det var viktigt att de får välja böcker själva. Här tolkar jag deras svar som att det kan vara okej att läsa en bok som läraren har valt men bara under förutsättning att de sedan bedömer att den boken verkligen är bra och spännande. Sex stycken elever av nio tillfrågade uppgav att de tycker om att läsa. Av de tre som är negativt inställda ändrar samtliga uppfattning om det tråkiga i att läsa ifall det är en bra bok det är frågan om. Detta finner jag synnerligen intressant eftersom att det tyder på en gynnsam utveckling av alla elevers läslust bara förutsättningarna är de rätta just för tillfället. Flera av eleverna säger att de läser för att det är roligt och avslappnande. Här, menar jag, har eleverna gett uttryck för flera positiva sidor som kan skapas av läslust än vad lärarna uppgav som motiv till litteraturläsning i skolan. Precis som lärarna ger flera av eleverna uttryck för att det är viktigt att läsa för språkets skull. Några av eleverna menar också att man lär sig fakta av att läsa. En elev uppgav att det kan vara bra för fantasin medan en annan säger att man blir smart. Huruvida dessa utsagor är elevernas egna åsikter eller sådant som är någon slags utantillkunskap är svårt att avgöra, menar jag. Påpekas bör också att det är möjligt att elevernas svar påverkats av intervjusituationen i sig samt det faktum att jag antecknade samtidigt som intervjuerna genomfördes.

Vid frågan till eleverna hur de tycker att läraren skall göra för att få eleverna att tycka att det är roligt att läsa svarar de även här att rätt slags böcker är viktigt. En annan sak som flera av eleverna uppgav är lärarens fortsatta metod eller arbetsätt att fortsätta arbetet med boken på. Precis som Chambers (1994) påpekar som viktigt så uppgav flera av eleverna att de ville att lärarna skall rekommendera böcker och kunna mycket om dem. Att någon man känner rekommenderar en bok betyder alltså mycket och detta är något att ha i åtanke om man som lärare känner att man inte har tid att läsa får man tänka över prioriteringarna. Även Lundqvist (1984) är mycket tydlig på den punkten. I detta avseende kan man som pedagog se till att utnyttja resten av klassen för att de skall hjälpa och tipsa varandra vilket i sig inbjuder till flera gemensamma aktiviteter i klassrummet.

Att pröva sig fram till lämpliga böcker att läsa gemensamt såsom flera av lärarna gav exempel på kan ge olika utslag i klassen. Även om man som lärare tar del av den litteratur man rekommenderar eleverna kan man naturligtvis inte reservera sig mot misstag såsom en av lärarna ger uttryck för. En annan viktig slutsats jag drar är att eleverna kan få ut mycket av böcker som egentligen inte hör till den goda litteraturens genrer. Exemplet med en av lärarna och hennes arbete med *A child called it* visar att man kanske inte bör vara alltför uteslutande i sin sällning av böcker. Det finns många olika sätt att arbeta med böcker på och precis som Malmgren skriver i Malmkvist och Telemans (1989) bok så kan mindre god litteratur vara en

avgörande faktor huruvida eleven läser överhuvudtaget eller ger upp av den enkla anledningen att mindre vana läsare kan behöva en hög igenkänningsfaktor. Chambers (1994) skriver om att människor inte tycker om kaos varken i verkligheten eller i litteraturen, utan behöver sammanhang i sin tillvaro. En av lärarna uttryckte även hon en strävan efter att ge eleverna en känsla av sammanhang och struktur på sina lektioner.

Inte bara den känsla av trygghet vad gäller läsningen i sig, som Malmgren (1989) skriver om, utan under alla lektioner. Att använda sig av metoder som Lundqvists med öppningsfrågor, resonemang och frågor om samhällsaspekter tror jag är en mycket bra utgångspunkt för samtalen om litteratur. Det förefaller som om det är ungefär på det sättet som lärarna i den här undersökningen arbetar ungefär på liknande sätt men i olika utsträckning.

Det råder otvivelaktigt enighet vad gäller lärarens betydelse för elevernas lust att läsa, för att inte säga direkt avgörande i många fall. Att skriva ner sin egen läshistoria, såsom Chambers (1994) föreslår, är något jag anser förefalla som ett mycket gott förslag. Genom att medvetandegöra sig själv, så utvecklas läraren både som människa och som pedagog. Chambers påpekanden kan ibland te sig självklara, anser jag. Icke desto mindre är det mycket viktigt att sätta ord på hur man som pedagog kan gå tillväga i sin undervisning. Att kunna samtala bra om böcker och att lära sig samtala med människor som redan kan samtala bra, är uttryck för något betydelsefullt som man bör ha i bakhuvudet när man undervisar. Ändock, menar Molloy (2003), behöver inte läraren ha alla svar och att det är viktigt att det även är eleverna som bör ställa frågor till texten. Jag drar slutsatsen att hennes förslag på något sätt förutsätter Chambers uttryck om bra samtal och goda samtalare. Precis som Lundqvist (1987) också skriver, att läraren inte skall ha ett facit som mål för samtalet utan att man ändå kan hålla ett gott boksamtal, där diskussionen är viktig i sig.

Boksamtal kräver stor kunskap och mycket övning av läraren då det är lätt att hamna i fallgropar. Som exempel ger Molloy (2003) uttryck för att lärare ibland bestämmer vilka åsikter som är godkända och vilka som är fel. Samtidigt ger Lundqvist (1984) uttryck för att samhällsaspekter är viktiga att inkludera. Här drar jag slutsatsen att om detta ska vara förenligt med att samtala bra och att som lärare var tillåtande och demokratisk gentemot sina elever, kräver det stor självinsikt och kunskap, hos pedagogen, om det personliga förhållningssättet gentemot människor och samhället.

Att gruppklimatet i klassrummet är viktigt är något som Kimber (2005) skriver och jag delar den uppfattningen i allmänhet. När det kommer till boksamtal som i synnerhet kan vara både självutlämnande och behandla känsliga ämnen är det viktigt med tolerans och respekt. Även här, anser jag, har Lundqvist (1984) en poäng när hon menar att man inte skall avkräva alltför djuplodande förklaringar till elevers tyckande eftersom att det kan bli för privat. Böcker kan handla om många olika saker och kan väcka många olika känslor hos läsaren. Om man som lärare skall kunna samtala bra om böcker och dessutom ha de etiska aspekterna i åtanke vid boksamtalen krävs det stor skicklighet och mod hos läraren jämte den goda självinsikten som nämnts ovan. Man bör också ha i åtanke att även om ett visst tema i en bok inte är särskilt känsligt finns det alltid elever med en viss talängslan och det är viktigt att ge dessa utrymme. Som Chambers (1994) skriver lever vi i en tid då det är viktigt att kunna tala för sig och att samtal kring böcker är en mycket bra övning.

Frågeställningarna som varit utgångspunkten för detta arbete torde kunna besvaras som så att de lärare som varit informanter bedriver en undervisning som har sin förankring i det som även forskarna anser vara aktuella och relevanta metoder för att skapa läsintresse.

Nämligen eget läsintresse, engagemang och samtal om det lästa. Däremot finns det inte färdiga mallar eller perfekta metoder för att skapa läslust. Det är kunskaperna, kreativiteten och intresset hos läraren själv som styr hur metoderna utformas.

5.1 Slutsats och förslag till fortsatt forskning

Slutligen kan jag bara än en gång slå fast att läraren spelar en oerhört stor roll i utvecklingen av elevers läslust. Den bästa utgångspunkten är en lärare som stimulerar och motiverar och som har en mycket god kunskap om både eleven som person och litteraturen som vetenskap. Jag tolkar resultaten som så att om eleverna läser litteratur de är intresserade av skapas lusten av sig självt. Men vägen dit kan vara olika lång för olika elever och lärarens uppgift blir att agera som en inspirerande och uppmuntrande guide på den krokiga väg som leder mot en läslust som är självgående och som därefter, förhoppningsvis, följer eleven genom hela livet.

En viktig aspekt som borde utforskas ytterligare är vad eleverna menar med uttrycket ”en bra bok” och hur de resonerar och diskuterar kring detta. En undersökning av detta skulle kunna göras i olika årskurser för att se om/hur begreppen och attityderna förändras med mognad, ålder och antal lästa böcker.

Vad jag inte heller fått svar på genom min undersökning, helt enkelt för att jag inte frågat, är huruvida lärarna känner att de påverkar, färgar och bedömer elevernas åsikter och ställningstaganden under boksamtalen. Den frågan återstår att ställa.

Det är viktigt att eleverna hittar ett sätt som de själva tycker om när det gäller att närma sig läsning. Läslust är viktigt eftersom att mycket tankar och idéer samt kunskap föds av läsning.

Referenser

Allard, B, Rudqvist, M & Sundblad, B (2003). *Nya Lusboken – en bok om läsutveckling*. Stockholm: Bonnier utbildning.

Bergöö, K, Jönsson, K och Nilsson, J (1997). *Skrivutveckling och undervisning*. Lund: Studentlitteratur.

Chambers, A (1994). *Böcker omkring oss*. Stockholm: Norstedts Förlag AB.

Chambers, A (1998). *Böcker inom oss*. Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag.

Denscombe, M (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Kimber, B (2005). *Lyckas som lärare*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Lundqvist, U, (1984). *Litteraturundervisning – modeller och uppslag för lärare*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget.

Lundqvist, U, Kjersén Edman, L, Herstad Holmqvist, M, Artén A och Granlund-Lind, R (1987). *Begrundande läsning*. Stockholm: Utbildningsförlaget.

Malmgren, L-G. Den tidiga litteraturläsningen ur ett utvecklingsperspektiv. (red.) Sandqvist, C och Teleman, U (1989) *Språkutveckling under skoltiden*. Lund: Studentlitteratur.

Molloy, G (2003). *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. Lund: Studentlitteratur.

Sandström Kjellin, M (2004). *Läsutveckling hos barn*. Solna: Ekelunds Förlag AB.

Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Frågeguide till lärarintervjuer

1. Förklara kortfattat varför du tycker det är viktigt med litteratur i undervisningen.
2. Vad är avgörande för ditt val av litteratur till dina elever?
3. Hur brukar eleverna i allmänhet reagera inför litteraturläsning?
4. Hur planerar och genomför du din undervisning och vilka metoder använder du för att skapa läslust hos dina elever?
5. Kan du förklara varför du har valt just det här sättet/sätten att arbeta med litteratur?

Frågeguide till elevintervjuer

1. Tycker du om att läsa? Om ja, varför, om nej, varför inte?
2. Brukar du läsa böcker? Hemma? I skolan?
3. Är det viktigt med litteratur och läsning, tycker du. Varför eller varför inte?
4. Brukar du välja böcker själv eller gör någon annan det åt dig?
5. Hur skall undervisningen utformas av lärare för att den skall bidra till att skapa läslust?